

กฎหมายอวกาศและการดำเนินการเมื่อได้รับความเสียหายจากวัตถุอวกาศตกลงบนพื้นผิวโลกและหรือห้วงอวกาศ: กรณีศึกษาการตกของสถานีอวกาศเทียนกง-1

Space Law and Legal Actions for Damage caused by Space Objects on the Surface of the Earth or in Air Space: A Case Study of the fall of Tiangong-1

ชูเกียรติ น้อยฉิม^{*}
Chukeat Noichim

บทคัดย่อ

วัตถุอวกาศที่ตกลงบนพื้นผิวโลกและหรือห้วงอวกาศนั้นพบว่าวัตถุอวกาศส่วนใหญ่ที่ตกนั้นจะเป็นขยะอวกาศที่เกิดมาจากชิ้นส่วนของตัวดาวเทียมและจรวดนำส่งวัตถุอวกาศ แต่ที่จะไม่ได้พบบ่อยคือ การตกของสถานีอวกาศ สำหรับการปรับใช้กฎหมายอวกาศกับกรณีความเสียหายจากวัตถุอวกาศนั้นสามารถแบ่งออกได้ 3 กรณี โดยพิจารณาจากการที่รัฐผู้ส่งและหรือรัฐที่เป็นเจ้าของวัตถุอวกาศกับรัฐที่ได้รับความเสียหายจากวัตถุอวกาศนั้นได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกของความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับอวกาศของสหประชาชาติ (สนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 และอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972) หรือไม่ รวมถึงประเด็นความรับผิดชอบระหว่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนกรณีความเสียหายจากวัตถุอวกาศของตน ถ้าหากสถานีอวกาศเทียนกง-1 ตกลงบนดินแดนของประเทศไทยและก่อให้เกิดความเสียหาย และจากเหตุการณ์การตกของสถานีอวกาศเทียนกง-1 ครั้งนี้ ทำให้ประเทศไทยควรที่จะพิจารณาเกี่ยวกับการเข้าเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 เนื่องจากจะช่วยคุ้มครองผลประโยชน์ของประเทศไทยและคนไทยจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากวัตถุอวกาศ เพราะว่าการกิจกรรมอวกาศนั้นมีความเสี่ยงภัยค่อนข้างสูงที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อมวลมนุษยชาติได้

^{*} นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, นิติศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมายระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, Certificate of Private and Public International Law (Summer Session Program) Hague Academy: Netherlands, Ph.D. (Space Law) Leiden University: Netherlands, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ผู้เขียนเป็นคณะทำงานติดตามสถานการณ์เทียนกง-1 ซึ่งแต่งตั้งโดยสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) ในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายอวกาศ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2561

คำสำคัญ: กฎหมายอวกาศ, วัตถุอวกาศ, ความเสียหาย, พื้นผิวโลกหรือห้วงอากาศ

Abstract

Space objects that fell on the surface of the Earth, or in air space, were found that most of them would be the space debris, which were the components of the satellites and the rockets but not frequently to be the components of the space station. The implementation of space law for damage caused by space objects can be divided into three cases by considering that the launching state and the state damaged by the space object are the membership of the United Nations Space Agreements such as; The Outer Space Treaty 1967 and Convention on International Liability for Damage Caused by Space Objects 1972 or not. It is including the issue of international liability of the People's Republic of China in case of damage from its space objects, if Tiangong-1 Space Station fell on the territory of Thailand and cause damage. As a result of the fall of the Tiangong-1, Thailand should consider to be a membership of the Convention on International Liability for Damage Caused by Space Objects 1972 in order to protect the interests of Thailand and Thai people from the damage caused by a space object because space activities are relatively high risk that may cause more harm to humanity.

Keywords: Space law, Space objects, Damage, the Surface of the earth or in air space

1. ความเป็นมาและสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุอวกาศตกลงสู่พื้นผิวโลกหรือห้วงอากาศ

สำหรับประเด็นความรับผิดชอบตามกฎหมายระหว่างประเทศทางด้านอวกาศที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากวัตถุอวกาศนั้น เราควรต้องทำความเข้าใจว่า “วัตถุอวกาศ” คืออะไรเสียก่อน ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่า ข้อ 1 (b) ของอนุสัญญาว่าด้วยการจดทะเบียนวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1975 (Convention on Registration of Objects Launched into Outer Space 1975) ได้ให้คำนิยามคำว่า “วัตถุอวกาศ หมายถึง ตัววัตถุอวกาศ ซึ่งรวมถึงส่วนประกอบของวัตถุอวกาศ ยานพาหนะในการส่งวัตถุอวกาศและชิ้นส่วนของยานพาหนะนั้นด้วย” จากคำนิยามที่กล่าวมานี้พบว่าวัตถุอวกาศ ที่จะเข้าข่ายที่ต้องทำการจดทะเบียนและรัฐรวมถึงองค์การระหว่างประเทศในฐานะผู้มีอำนาจส่งวัตถุอวกาศนั้นที่จะต้องรับผิดชอบตามกฎหมายระหว่างประเทศทางด้านอวกาศที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากวัตถุอวกาศนั้น

จะต้องเป็นวัตถุอวกาศที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นเท่านั้น ซึ่งต่างจากวัตถุอวกาศธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากดวงดาวและหรือเทหวัตถุอื่น ๆ ที่มาจากห้วงอวกาศภายนอกโลก เช่น ดาวตก อุกกาบาต เป็นต้น ซึ่งนับแต่เริ่มต้นยุคอวกาศในปี ค.ศ. 1957 เป็นต้นมา ได้เกิดมีการตกลงข้อจำกัดของวัตถุอวกาศตามนิยามความหมายในข้อ 1 (b) ของอนุสัญญาว่าด้วยการจดทะเบียนวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1975 บนพื้นผิวโลกและค้นพบเป็นครั้งแรกเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1968 โดยประเทศเนปาลได้ทำหนังสือแจ้งไปยังเลขาธิการสหประชาชาติ เนื่องจากพบว่าวัตถุอวกาศไม่ทราบสัญชาติได้ตกลงในดินแดนของประเทศเนปาล และในขณะนั้นข้อตกลงว่าด้วยการช่วยเหลือนักบินอวกาศและส่งกลับนักบินอวกาศและวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1968 ยังไม่มีผลใช้บังคับ และครั้งที่สองของโลกที่พบการตกลงของวัตถุอวกาศบนพื้นผิวโลกได้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1969 โดยสหรัฐอเมริกาได้ทำหนังสือแจ้งไปยังเลขาธิการสหประชาชาติ เนื่องจากพบวัตถุอวกาศตกลงในมลรัฐอลาสก้า ซึ่งเชื่อว่าเป็นของสหภาพโซเวียต¹ และได้มีพบการตกลงของวัตถุอวกาศลงบนพื้นผิวโลกเมื่อต้นปี ค.ศ. 2018 ที่ประเทศเปรู โดยประเทศเปรูได้มีหนังสือแจ้งไปยังเลขาธิการสหประชาชาติ² เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2018 ว่าพบวัตถุอวกาศจำนวน 5 ชิ้น (น้ำหนักมากที่สุด 40.65 กิโลกรัม และน้ำหนักน้อยสุด 0.7 กิโลกรัม) ตกในดินแดนอาณาเขตประเทศเปรู ซึ่งเหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 27 มกราคม ค.ศ. 2018 ทั้งนี้ แม้จะไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นของประเทศใด แต่จากการเปิดเผยพบว่าหนึ่งในวัตถุอวกาศที่พบทางตอนใต้ของประเทศเปรูมีการจารึกเป็นภาษารัสเซียติดอยู่³ สำหรับประเทศไทยนั้นได้เคยมีชิ้นส่วนของวัตถุอวกาศตกลงมาบนดินแดนอาณาเขต เช่น เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2548 ได้มีชิ้นส่วนของยานเดลต้า 2 ของสหรัฐอเมริกาซึ่งมีน้ำหนักกว่า 100 กิโลกรัม ตกลงสู่พื้นที่ตำบลนิคมพิสัย อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา⁴ และเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2554 มีวัตถุอวกาศตกลงบริเวณตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งไม่ปรากฏสัญชาติเจ้าของชิ้นส่วนอวกาศ⁵ นอกจากนี้ พบว่าในอดีตกรณีเกิดวัตถุอวกาศที่ตกลงพื้นผิวโลกแล้วก่อให้เกิดประเด็นปัญหาทางกฎหมายระหว่างประเทศด้านอวกาศที่รัฐผู้ส่งวัตถุอวกาศนั้นจะต้องรับผิดชอบ คือการตกลงของดาวเทียม Cosmos 954 ของสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1978 โดยดาวเทียมดวงนี้ได้ติดตั้ง

¹ <http://www.unoosa.org/oosa/en/treatyimplementation/arra-art-v/unlfd.html> (สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2561)

² Article 5, paragraph 1, of the Agreement on the Rescue of Astronauts, the Return of Astronauts and the Return of Objects Launched into Outer Space, 1968.

³ UN GA. A/AC.105/1139, 15 February 2018.

⁴ ทางราชการไทยได้ประสานงานส่งชิ้นส่วนวัตถุอวกาศกลับไปยังสหรัฐอเมริกาเรียบร้อยแล้ว โปรดดู ประเสริฐ ป้อมป้องศึก, วัตถุอวกาศมาเยือนเขาพระวิหาร, (กรุงเทพมหานคร: นิติราษฎร์, 2554), หน้า 4.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1-6.

เตาปฏิกรณ์พลังงานนิวเคลียร์และได้ตกลงในดินแดนอาณาเขตทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศแคนาดา⁶ ทั้งนี้ เศษชิ้นส่วนของดาวเทียม Cosmos 954 นี้ ได้ปนเปื้อนสารกัมมันตภาพรังสีและตกแพร่กระจายเป็นวงกว้าง ซึ่งในเหตุการณ์นี้ประเทศแคนาดาได้ดำเนินการเจรจาเรียกร้องค่าเสียหายจากสหภาพโซเวียต⁷

แต่อย่างไรก็ตาม กรณีวัตถุอวกาศที่ตกและกลายเป็นขยะอวกาศที่ตกใส่พื้นผิวโลกและหรือห้วงอากาศนั้น พบว่าวัตถุอวกาศที่ตกเป็นส่วนใหญ่นั้นจะเป็นขยะอวกาศที่เกิดมาจากชิ้นส่วนของดาวเทียมและจรวดนำส่งวัตถุอวกาศ ซึ่งจะได้พบบ่อยก็คือ การตกของสถานีอวกาศ (Space Station) พบว่าในอดีตจนถึงปัจจุบันนั้นมีเพียง 3 ครั้งหลัก ๆ ดังนี้

(1) สถานีอวกาศ Skylab ซึ่งเป็นของสหรัฐอเมริกา โดยชิ้นส่วนแรกได้ถูกส่งขึ้นสู่อวกาศเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม ค.ศ. 1973 ชิ้นส่วนที่สองได้ถูกส่งขึ้นไปในห้วงอวกาศเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ. 1973 ชิ้นส่วนที่สามได้ถูกส่งขึ้นไปในห้วงอวกาศเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม ค.ศ. 1973 และชิ้นส่วนที่สี่ซึ่งเป็นส่วนสุดท้ายได้ถูกส่งขึ้นไปในห้วงอวกาศเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน ค.ศ. 1973⁸ สถานีอวกาศ Skylab นี้มีน้ำหนักรวมประมาณ 74 ตัน โดยวัตถุประสงค์ของสถานีอวกาศ Skylab นี้ก็เพื่อการสำรวจและวิจัยทางด้านอวกาศ⁹ และได้ตกลงสู่พื้นผิวโลกเมื่อปี ค.ศ. 1979 โดยชิ้นส่วนวัตถุอวกาศบางชิ้นนั้นได้ตกลงแพร่กระจายลงในแถบตะวันตกของประเทศออสเตรเลีย ซึ่งประเทศออสเตรเลียได้ทำหนังสือแจ้งไปยังเลขาธิการ

⁶ ในการนี้ รัฐบาลแคนาดาได้สอบถามรัฐบาลสหภาพโซเวียตถึงวัตถุที่ประกอบในดาวเทียม แต่สหภาพโซเวียตไม่ได้ให้คำตอบที่ชัดเจนแต่อย่างใด หากแต่เสนอจะช่วยแคนาดาในการเก็บกู้ซาก อย่างไรก็ตาม รัฐบาลแคนาดาได้ปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าวและได้ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในการจัดการกับซากชิ้นส่วนแทน ภายใต้โครงการ “Operation Morning Light” โปรดดู ลิลลี่ ก่ออุกฤษกรังษี, “กิจกรรมทางอวกาศกับผลกระทบสิ่งแวดล้อม: ศึกษากรณีคดีชิ้นส่วนดาวเทียมคอสโมส 954 ตกที่แคนาดา,” วารสารวิชาการศาลปกครอง 10, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2553): 20.

⁷ DISINTEGRATION OF COSMOS 954 OVER CANADIAN TERRITORY IN 1978, PROTOCOL BETWEEN THE GOVERNMENT OF CANADA AND THE GOVERNMENT OF THE UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS, DONE ON APRIL 2, 1981

โปรดดูที่ http://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/nationalspacelaw/bi-multi-lateral-agreements/can_ussr_001.html (สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2561)

⁸ http://www.unoosa.org/oosa/osoinde/index/search-ng.jsp?lf_id= (สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2561)

⁹ Leland F. Belew (Editor), Skylab, Our First Space Station, Prepared by: George C. Marshall Space Flight Center Scientific and Technical Information Office National Aeronautics and Space Administration Washington, D.C. 1977

สหประชาชาติ¹⁰ แต่อย่างไรก็ตาม การตกลงของสถานีอวกาศ Skylab ไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายมากนักกับประเทศออสเตรเลีย

(2) สถานีอวกาศ Mir เป็นของประเทศรัสเซีย (สหภาพโซเวียต) โดยได้ถูกส่งขึ้นไปในห้วงอวกาศเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1986 สถานีอวกาศ Mir มีน้ำหนักประมาณ 130 ตัน¹¹ โดยวัตถุประสงค์ของสถานีอวกาศ Mir นั้นเพื่อเป็นสถานีทางวิทยาศาสตร์สำหรับการดำเนินการศึกษาและทดลองต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์และเศรษฐกิจของประเทศ¹² โดยประเทศรัสเซียได้มีหนังสือแจ้งไปยังเลขาธิการสหประชาชาติว่า¹³ เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ. 2000 รัฐบาลของประเทศรัสเซียได้ตัดสินใจที่จะระงับการปฏิบัติงานของสถานีอวกาศ Mir และประเทศรัสเซียจะดำเนินแผนการการควบคุมอย่างปลอดภัยในการนำสถานีอวกาศนี้ออกนอกวงโคจรและตกลงสู่โลกในส่วนที่เป็นทะเลทางตอนใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิกที่ห่างจากเส้นทางการเดินเรือและเส้นทางการบินด้วยโปรแกรมพิเศษ รวมทั้งมีการเตรียมแผนสำรองฉุกเฉินในกรณีที่โปรแกรมพิเศษนั้นล้มเหลวไปด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 2001 สถานีอวกาศ Mir ก็ได้ตกลงสู่พื้นผิวโลกแถวตอนใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก โดยคาดการณ์กันว่าชิ้นส่วนที่หลงเหลืออยู่ของสถานีอวกาศ Mir ที่ไม่สามารถเผาไหม้หมดก่อนตกลงสู่พื้นผิวโลกมีน้ำหนักประมาณ 20 ถึง 25 ตัน¹⁴ และ

(3) สถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏทำให้ทราบว่าสถานีอวกาศเทียนกง-1 ที่เป็นสถานีอวกาศแห่งแรกของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ถูกส่งขึ้นสู่อวกาศเมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2554 ณ ศูนย์ส่งดาวเทียมจิ่วจวน มณฑลกานซู สาธารณรัฐประชาชนจีน¹⁵ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบทางด้านอวกาศของสาธารณรัฐประชาชนจีน กระทั่งเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2559 สาธารณรัฐประชาชนจีนไม่สามารถติดต่อกับสถานีอวกาศเทียนกง-1 ได้ และเมื่อเดือนพฤษภาคมของปีเดียวกันสำนักงานอวกาศแห่งชาติของสาธารณรัฐประชาชนจีน (The China National Space

¹⁰ <http://www.unoosa.org/oosa/en/treatyimplementation/arra-art-v/unlfd.html> (สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2561)

¹¹ http://www.unoosa.org/documents/pdf/AC105_759E.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2561)

¹² [http://www.unoosa.org/oosa/osoindex/search-ng.jsp?lf_id=#?c=%7B"filter](http://www.unoosa.org/oosa/osoindex/search-ng.jsp?lf_id=#?c=%7B) (สืบค้นเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2561)

¹³ Article IV of the Convention on Registration of Objects Launched into Outer Space 1975

¹⁴ <https://history.nasa.gov/SP-4225/multimedia/deorbit.htm> (สืบค้นเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2561)

¹⁵ <http://www.unoosa.org/documents/pdf/A/AC.105/1150E.pdf> (สืบค้นวันที่ 2 เมษายน 2561)

Administration: CNSA) ได้แจ้งไปยังสหประชาชาติว่า ไม่สามารถควบคุมสถานีวิจัยเทียนกง-1 ได้ และวงโคจรของสถานีวิจัยเทียนกง-1 ได้ลดระดับลงมา โดยมีการคาดการณ์ว่าจะตกลงสู่พื้นผิวโลกในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงต้นเดือนเมษายน พ.ศ. 2561¹⁶ ซึ่งกรณีสภาพปัญหาเกี่ยวกับการตกของสถานีวิจัยเทียนกง-1 และชิ้นส่วนของตัวสถานีอวกาศอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายกับประเทศต่าง ๆ บนโลก ถ้ามีการตกใส่บริเวณที่มีประชากรอยู่อาศัยได้ ซึ่งมีหลายประเทศเข้าข่ายที่อาจได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ดังกล่าว ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย

2. การปรับใช้หลักเกณฑ์ระหว่างประเทศด้านอวกาศกับกรณีความเสียหายจากวัตถุอวกาศ

นับตั้งแต่ยุคอวกาศได้เริ่มขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1957 พร้อมกับประชาคมโลก (นำโดยสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต) ได้มีการประชุมเจรจาและมีการนำเสนอประเด็นหลักประกันความปลอดภัยของสังคมโลกจากการเข้าใช้ประโยชน์จากห้วงอวกาศดังกล่าวต่อสหประชาชาติ โดยในปี ค.ศ. 1958 ได้มีความเห็นร่วมกันที่จะนำหลักว่าด้วยการสำรวจและการเข้าใช้ประโยชน์จากห้วงอวกาศอย่างสันติ (The peaceful exploration and use of outer space principle) มาปรับใช้ และในปี ค.ศ. 1959 สหประชาชาติได้ก่อตั้งคณะกรรมการว่าด้วยการใช้อวกาศในทางสันติ (The Committee on the Peaceful Uses of Outer Space: COPUOS) ขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 2 คณะกรรมการย่อย คือคณะกรรมการย่อยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กับคณะกรรมการย่อยด้านกฎหมาย โดยคณะกรรมการย่อยด้านกฎหมาย (Legal Sub-Committee of COPUOS) เป็นผู้รับผิดชอบหลักเกี่ยวกับการอภิปรายและการเจรจา รวมทั้งการจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับอวกาศ

ปัจจุบัน ความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับอวกาศของสหประชาชาติมีอยู่ 5 ฉบับหลัก ประกอบด้วย

(1) สนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 (Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies: the Outer Space Treaty)¹⁷

(2) ข้อตกลงว่าด้วยการช่วยเหลือนักบินอวกาศและส่งกลับนักบินอวกาศและวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1968 (The Agreement on the Rescue of Astronauts, the Return of

¹⁶ สถานีอวกาศเทียนกง-1 และเศษชิ้นส่วนของตัวสถานีอวกาศได้ตกลงสู่มหาสมุทรแปซิฟิก เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2561

¹⁷ UNITED NATIONS OFFICE FOR OUTER SPACE AFFAIRS, INTERNATIONAL SPACE LAW: UNITED NATIONS INSTRUMENTS 2017, Available from <http://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/treaties.html> (Accessed 2 April 2018)

Astronauts and the Return of Objects Launched into Outer Space: the Rescue Agreement)¹⁸

(3) อนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 (Convention on International Liability for Damage Caused by Space Objects: the Liability Convention)¹⁹

(4) อนุสัญญาว่าด้วยการจดทะเบียนวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1975 (Convention on Registration of Objects Launched into Outer Space: the Registration Convention)²⁰

(5) ข้อตกลงดวงจันทร์ ค.ศ. 1979 (Agreement Governing the Activities of States on the Moon and Other Celestial Bodies: the Moon Agreement)²¹

โดยมีสำนักงานด้านอวกาศ (Office for Outer Space Affairs) ขององค์การสหประชาชาติเป็นหน่วยงานกำกับดูแลกิจกรรมเกี่ยวกับอวกาศเพื่อให้เป็นไปตามหลักกฎหมายและข้อตกลงระหว่างประเทศทางด้านอวกาศ

สำหรับกรณีที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศนั้น ก่อนอื่นเราควรต้องทำความเข้าใจความหมายของคำว่า “รัฐผู้ส่ง” (Launching State) และในฐานะ “รัฐเจ้าของวัตถุที่ได้ถูกส่งขึ้นไปในห้วงอวกาศ” (Ownership of objects launched into outer space) คือใครที่จะต้องมีความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศ (International Liability) เสียก่อน

ทั้งนี้ รัฐผู้ส่ง (Launching State) ตามนิยามที่กำหนดไว้ในข้อ 1 ของอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972²² หมายรวมถึงรัฐ 4 ประเภทดังต่อไปนี้

- (1) รัฐที่ดำเนินการส่งวัตถุอวกาศ
- (2) รัฐที่ดำเนินการจัดหาให้มีการส่งวัตถุอวกาศ
- (3) รัฐที่อนุญาตให้ใช้ดินแดนอาณาเขตเพื่อวัตถุประสงค์เป็นสถานที่ในการจัดส่งหรือปล่อยวัตถุอวกาศขึ้นสู่อวกาศ และ

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

²² Article I of the Liability Convention 1972 “For the purposes of this Convention: ... (c) The term “launching State” means:

(i) A State which launches or procures the launching of a space object;

(ii) A state from whose territory or facility a space object is launched; ...”

(4) รัฐที่อำนวยความสะดวกเพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดส่งหรือปล่อยวัตถุอวกาศขึ้นสู่อวกาศ

สำหรับรัฐเจ้าของวัตถุที่ได้ถูกส่งขึ้นไปในอวกาศ (Ownership of objects launched into outer space) ที่ได้จดทะเบียนวัตถุอวกาศ (รัฐที่จดทะเบียนวัตถุอวกาศ) ตามนิยามที่กำหนดไว้ในข้อ 1 ของอนุสัญญาว่าด้วยการจดทะเบียนวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1975²³ หมายถึง รัฐผู้ส่งตามนิยามข้างต้นที่ได้มีการจดทะเบียนวัตถุอวกาศ²⁴ ซึ่งทั้งนี้ ตามข้อ 8 ของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 บัญญัติว่ารัฐที่จดทะเบียนวัตถุอวกาศนั้นจะมีเขตอำนาจรัฐและการควบคุมเหนือตัววัตถุอวกาศและบุคคลที่อยู่ในวัตถุอวกาศนั้น²⁵

ดังนั้น การที่จะต้องมีความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศของรัฐผู้ส่งและในฐานะรัฐเจ้าของวัตถุที่ได้ถูกส่งขึ้นไปในอวกาศ ในการดำเนินกิจกรรมด้านอวกาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศต่อความเสียหาย (Damage) ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมอวกาศของตนที่มีต่อรัฐภาคีสมาชิกอื่น ๆ นั้น ซึ่งความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศ (International Liability) ของรัฐผู้ส่งและหรือรัฐที่เป็นเจ้าของวัตถุอวกาศนั้น จะต้องดำเนินการไม่ว่าจะ (ก) กระทำโดยการทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิม กรณีเมื่อเหตุการณ์แห่งกรณีเปิดช่องให้กระทำเช่นนั้นได้ (ข) การชดเชยค่าเสียหาย กรณีความเสียหายกลับคืนสู่

²³ Article I of the Registration Convention 1975 “For the purposes of this Convention: ... (c) The term “State of registry” means a launching State on whose registry a space object is carried in accordance with article II.”

²⁴ อย่างไรก็ตาม กรณีรัฐเจ้าของวัตถุที่ได้ถูกส่งขึ้นไปในอวกาศที่ได้จดทะเบียนวัตถุอวกาศ (รัฐที่จดทะเบียนวัตถุอวกาศ) อาจมีการเปลี่ยนตัวจากรัฐผู้ส่งที่ได้มีการจดทะเบียนวัตถุอวกาศได้ในภายหลังจากการที่มีการส่งวัตถุอวกาศขึ้นสู่อวกาศ เป็นรัฐอื่นที่มีใช้รัฐผู้ส่งแต่เป็นรัฐที่เข้ามาภายหลังและได้ทำการจดทะเบียนรวมทั้งดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยการจดทะเบียนวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1975

²⁵ Article VIII of the Outer Space Treaty 1967 “A State Party to the Treaty on whose registry an object launched into outer space is carried shall retain jurisdiction and control over such object, and over any personnel thereof, while in outer space or on a celestial body. Ownership of objects launched into outer space, including objects landed or constructed on a celestial body, and of their component parts, is not affected by their presence in outer space or on a celestial body or by their return to the Earth. Such objects or component parts found beyond the limits of the State Party to the Treaty on whose registry they are carried shall be returned to that State Party, which shall, upon request, furnish identifying data prior to their return.”

See Nandasiri Jasentuliyana, *International Space Law and The United Nations*, Kluwer Law International, Netherlands, 1999, p. 204. และประเสริฐ ป้อมป้องศึก, “ดาวเทียมไทยมิได้มีสัญชาติไทย-ใครจะเชื่อ? Who Is Going to Believe That Thai Satellites Are Not of Thai Nationality?,” *วารสาร กทข.* (2552): 347-357.

สภาพเดิมนั้นไม่อาจกระทำได้อเพราะพฤติการณ์แห่งกรณีไม่เปิดช่อง หรือ (ค) การทำให้พอใจกรณีของความเสียหายซึ่งไม่สามารถคำนวณเป็นตัวเงิน โดยกฎหมายหลักที่จะนำมาปรับใช้คือสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 และอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 ซึ่งเป็นความเสียหายจากวัตถุอวกาศที่เกิดขึ้นกับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล รวมถึงทรัพย์สินของบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่อยู่ในรัฐภาคีสมาชิกอื่น ๆ นั้น ที่มีสาเหตุเกิดมาจากวัตถุอวกาศหรือส่วนประกอบของวัตถุอวกาศนั้นตกลงบนพื้นโลก ในห้วงอากาศ หรือในห้วงอวกาศ ตามข้อ 7 ของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 และตามข้อ 2 และข้อ 3 ของอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 ที่ได้กำหนดไว้²⁶

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาเกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศ (International Liability) ของรัฐผู้ส่งและหรือรัฐที่เป็นเจ้าของวัตถุอวกาศที่ได้ถูกส่งขึ้นไปในห้วงอวกาศ เนื่องจากตัววัตถุอวกาศและหรือเศษชิ้นส่วนของวัตถุอวกาศได้ตกใส่รัฐอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบนั้น สามารถพิจารณาโดยคำนึงถึงการเข้าเป็นภาคีสมาชิกในความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับอวกาศของสหประชาชาติ ที่จะมีผลต่อการใช้บังคับระหว่างรัฐผู้ส่งและหรือรัฐที่เป็นเจ้าของวัตถุอวกาศที่ได้ทำการจดทะเบียนวัตถุอวกาศ กับรัฐอื่น ๆ ที่ได้รับความเสียหายจากวัตถุอวกาศนั้น โดยสามารถแบ่งออกได้ 3 กรณี คือ

(1) กรณีวัตถุอวกาศและหรือเศษชิ้นส่วนของวัตถุอวกาศของรัฐผู้ส่งและหรือรัฐที่เป็นเจ้าของวัตถุอวกาศตกลงบนพื้นผิวโลกบนดินแดนที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐ หรือตกลงถูกเครื่องบินในระหว่างทำการบินของรัฐที่เป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 เช่นเดียวกันกับของรัฐผู้ส่งและหรือรัฐที่เป็นเจ้าของวัตถุอวกาศ

โดยในกรณีนี้ รัฐผู้ส่งและหรือรัฐที่เป็นเจ้าของวัตถุอวกาศตกลงบนพื้นผิวโลกต้องรับผิดชอบไม่ต้องการพิสูจน์ ซึ่งเป็นความรับผิดชอบแบบเด็ดขาด (Absolute Liability) ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 2²⁷ ของอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบ นี้ สำหรับตัวอย่างที่เคยเกิดขึ้นแบบกรณีที่ 1 ซึ่งถือว่าการดำเนินการด้านกฎหมายอวกาศที่สำคัญของสังคมโลกนี้คือ กรณีดาวเทียม Cosmos 954 ของสหภาพโซเวียต ตกลงสู่โลกบริเวณประเทศแคนาดา ในช่วงเดือนมกราคมถึงธันวาคม ค.ศ. 1978 โดยทั้งสองประเทศต่างได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 ข้อตกลงว่าด้วยการช่วยเหลือนักบินอวกาศและส่งกลับนักบินอวกาศและวัตถุ

²⁶ Julian Hermida, *Legal Basis for A National Space Legislation*, Kluwer Academic Publishers, Netherlands, 2004, pp. 1-27.

²⁷ Article II of Convention on International Liability for Damage Caused by Space Objects, 1972 “A launching State shall be absolutely liable to pay compensation for damage caused by its space object on the surface of the Earth or to aircraft in flight.”

อวกาศ ค.ศ. 1968 อนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 และ (4) อนุสัญญาว่าด้วยการจดทะเบียนวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1975 และได้ทำการเจรจาตกลงค่าเสียหายกันเมื่อวันที่ 2 เมษายน ค.ศ. 1981 เป็นเงินจำนวน 3,000,000 เหรียญแคนาดา (Three million Canadian dollars)²⁸

(2) กรณีวัตถุอวกาศและหรือเศษชิ้นส่วนของวัตถุอวกาศของรัฐผู้ส่งและหรือรัฐที่เป็นเจ้าของวัตถุอวกาศตกลงบนพื้นผิวโลกบนดินแดนที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐหรือตกลงถูกเครื่องบินในระหว่างทำการบินของรัฐที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 แต่รัฐนั้นได้เข้าเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 นั้น เช่นเดียวกันกับของรัฐผู้ส่งและหรือรัฐที่เป็นเจ้าของวัตถุอวกาศ

โดยในกรณีนี้ รัฐผู้ส่งและหรือรัฐที่เป็นเจ้าของวัตถุอวกาศตกลงบนพื้นผิวโลกต้องรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อ 7²⁹ ของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 เป็นหลัก หรือ

(3) กรณีวัตถุอวกาศและหรือเศษชิ้นส่วนของวัตถุอวกาศของรัฐผู้ส่งและหรือรัฐที่เป็นเจ้าของวัตถุอวกาศตกลงบนพื้นผิวโลกบนดินแดนที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐหรือตกลงถูกเครื่องบินในระหว่างทำการบินของรัฐที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกของความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับอวกาศของสหประชาชาติเกือบทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มิได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 และอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972

โดยในกรณีนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า รัฐผู้ส่งและหรือรัฐที่เป็นเจ้าของวัตถุอวกาศตกลงบนพื้นผิวโลกต้องรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยสามารถนำเอาปฏินญาว่าด้วยการควบคุมการดำเนินกิจกรรมของรัฐในห้วงอวกาศ ค.ศ. 1963³⁰ ซึ่งถือได้ว่า

²⁸ http://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/nationalspacelaw/bi-multi-lateral-agreements/can_ussr_001.html (Accessed 2 April 2018)

และลิลล ก่ออุฏฐิภูลังษี, “กิจกรรมทางอวกาศกับผลกระทบสิ่งแวดล้อม: ศึกษากรณีคดีชิ้นส่วนดาวเทียมคอสโมส 954 ตกที่แคนาดา,”: 27.

²⁹ Article VII of the Outer Space Treaty 1967 “Each State Party to the Treaty that launches or procures the launching of an object into outer space, including the Moon and other celestial bodies, and each State Party from whose territory or facility an object is launched, is internationally liable for damage to another State Party to the Treaty or to its natural or juridical persons by such object or its component parts on the Earth, in air space or in outer space, including the Moon and other celestial bodies.”

³⁰ Declaration of Legal Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space 1963, “8. Each State which launches or procures the

เป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศมาปรับใช้เพราะว่าปฏิญญานี้ได้บรรจุไว้ซึ่งแนวความคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่สังคมโลกได้ให้การยอมรับและปฏิบัติตามในเรื่องความรับผิดชอบของรัฐที่เกี่ยวกับการสำรวจและเข้าใช้ประโยชน์จากห้วงอวกาศ รวมทั้งสามารถนำเอาหลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปในเรื่องความรับผิดชอบของรัฐในทางระหว่างประเทศมาปรับใช้โดยอนุโลมได้เช่นกัน

3. ประเด็นความรับผิดชอบตามกฎหมายระหว่างประเทศทางด้านอวกาศของสาธารณรัฐประชาชนจีนจากความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากสถานีอวกาศเทียนกง-1

3.1 สถานะทางกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีน

จากการที่สาธารณรัฐประชาชนจีนได้เข้าเป็นภาคีในความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับอวกาศของสหประชาชาติจำนวน 4 ฉบับ³¹ เมื่อนำมาพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมอวกาศโดยเฉพาะการส่งสถานีอวกาศเทียนกง-1 ขึ้นสู่อวกาศ ทำให้ต้องมาพิจารณาถึงสถานะทางกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนว่ามีสถานะทางกฎหมายรวมถึงสิทธิและหน้าที่อย่างไรบ้าง ซึ่งตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศทางด้านอวกาศเมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับข้อเท็จจริงสามารถพิจารณาสถานะทางกฎหมายระหว่างประเทศทางด้านอวกาศของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนมีสถานะทางกฎหมายเป็นรัฐผู้ส่ง (Launching State) ตามข้อ 7 ของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967³² ที่ได้ดำเนินการจัดส่งสถานีอวกาศเทียนกง-1 ขึ้นสู่อวกาศ ซึ่งสอดคล้องกับข้อ 1 ของอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972³³ และข้อ 1 ของอนุสัญญาว่าด้วยการจดทะเบียนวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1975³⁴ และในฐานะเป็นรัฐผู้ส่งนั้น

launching of an object into outer space, and each State from whose territory or facility an object is launched, is internationally liable for damage to a foreign State or to its natural or juridical persons by such object or its component parts on the earth, in air space, or in outer space."

³¹ ประกอบด้วย (1) สนธิสัญญาอวกาศ (OST 1967) (2) ข้อตกลงว่าด้วยการช่วยเหลือนักบินอวกาศและส่งกลับนักบินอวกาศและวัตถุอวกาศ (ARRA 1968) (3) อนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ (LIAB 1972) และ (4) อนุสัญญาว่าด้วยการจดทะเบียนวัตถุอวกาศ (REG 1975) ซึ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนมีสิทธิและหน้าที่ซึ่งเป็นพันธกรณีตามกฎหมายที่จะต้องปฏิบัติตาม See Status of international agreements relating to activities in outer space (as at 1 January 2017): http://www.unoosa.org/documents/pdf/spacelaw/treatystatus/AC105_C2_2018_CRP03E.pdf (Accessed 22 April 2018)

³² Article VII of the Outer Space Treaty 1967

³³ Article I of the Liability Convention 1972

³⁴ Article I of the Registration Convention 1975

สาธารณรัฐประชาชนจีนก็มีหน้าที่ต้องดำเนินกิจกรรมทางด้านอวกาศของตนให้สอดคล้องกับข้อ 6 ของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967³⁵ ในฐานะภาคีสมาชิก โดยสาธารณรัฐประชาชนจีนจะต้องคงไว้ซึ่งความรับผิดชอบระหว่างประเทศ (International Responsibility) ในการปฏิบัติกิจกรรมของตนในห้วงอวกาศ เช่น การดำเนินกิจกรรมทางด้านอวกาศทั้งหลายจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการดำเนินการเพื่อคุณประโยชน์ (The benefits) และผลประโยชน์ของทุกประเทศ (The interests of all countries)³⁶ การห้ามการเข้าครอบครองห้วงอวกาศ³⁷ การดำเนินกิจกรรมด้านอวกาศนั้นจะต้องไม่ก่อให้เกิดผลที่ไม่น่าพึงประสงค์ที่กระทบกับสิ่งแวดล้อม³⁸ และหรือห้ามดำเนินการทางด้านการทหารโดยการนำอาวุธนิวเคลียร์หรืออาวุธที่มีการทำลายล้างสูงไปทำการติดตั้งในห้วงอวกาศ³⁹ นอกจากนี้ เมื่อสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ทำการจดทะเบียนสถานีวิจัยอวกาศเทียนกง-1 ที่ถูกส่งขึ้นไปในห้วงอวกาศกับเลขานุการขององค์การสหประชาชาติตามข้อ 8 ของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967⁴⁰ และตามข้อ 1 (c) ของอนุสัญญาว่าด้วยการจดทะเบียนวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1975⁴¹ นั้น ทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนมีฐานะเป็นรัฐที่ทำการจดทะเบียน (State of registry) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเจ้าของ (Ownership) สถานีวิจัยอวกาศเทียนกง-1 และมีสิทธิ (Rights) ที่จะคงไว้ซึ่งเขตอำนาจและการควบคุมของรัฐตนเหนือสถานีวิจัยอวกาศเทียนกง-1 ด้วย

3.2 ประเด็นความรับผิดชอบตามกฎหมายระหว่างประเทศทางด้านอวกาศของสาธารณรัฐประชาชนจีนจากความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการตกของสถานีวิจัยอวกาศเทียนกง-1

สำหรับประเด็นปัญหาความเสียหายจากการตกของสถานีวิจัยอวกาศเทียนกง-1 และชิ้นส่วนของตัวสถานีวิจัยอวกาศ ที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายกับประเทศต่าง ๆ บนโลกนั้น สาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีสถานะทางกฎหมายทั้งในฐานะรัฐผู้ส่ง (Launching State) และในฐานะรัฐเจ้าของวัตถุที่ถูกส่งขึ้นไปในห้วงอวกาศ (Ownership of objects launched into outer space) จะต้องมีภาระรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศ (International Liability) ในการดำเนินกิจกรรมด้านอวกาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศต่อความเสียหาย ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมอวกาศของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีต่อรัฐภาคีสมาชิกอื่น ๆ ของสนธิสัญญาอวกาศฯ และอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดฯ นี้ ซึ่งรวมถึงความ

³⁵ Article VI of the Outer Space Treaty 1967

³⁶ Article I of the Outer Space Treaty 1967

³⁷ Article II of the Outer Space Treaty 1967

³⁸ Article IX of the Outer Space Treaty 1967

³⁹ Article IV of the Outer Space Treaty 1967

⁴⁰ Article VIII of the Outer Space Treaty 1967

⁴¹ Article I of the Registration Convention 1975

เสียหายที่เกิดขึ้นกับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล รวมถึงทรัพย์สินของบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่อยู่ในรัฐภาคีสมาชิกอื่น ๆ นั้น ที่มีสาเหตุเกิดมาจากสถานีอวกาศเทียนกง-1 หรือส่วนประกอบของสถานีอวกาศเทียนกง-1 นั้นตกลงบนพื้นโลก ในห้วงอวกาศ หรือในห้วงอวกาศ ตามข้อ 7 ของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 และตามข้อ 2⁴² และข้อ 3⁴³ ของอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 ที่ได้กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม การพิจารณาเกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศ (International Liability) ของสาธารณรัฐประชาชนจีนอันเนื่องมาจากสถานีเทียนกง-1 ตกใส่รัฐอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบนั้น สามารถพิจารณาได้โดยคำนึงถึงการเข้าเป็นภาคีสมาชิกในความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับอวกาศของสหประชาชาติ ที่จะมีผลใช้บังคับระหว่างรัฐผู้ส่งและหรือรัฐที่เป็นเจ้าของวัตถุอวกาศที่ได้ทำการจดทะเบียนวัตถุอวกาศ กับรัฐอื่น ๆ ที่ได้รับความเสียหายจากวัตถุอวกาศนั้น ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น 3 กรณีดังนี้

(1) กรณีสถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีนตกลงบนพื้นผิวโลกบนดินแดนที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐ หรือตกลงถูกเครื่องบินในระหว่างทำการบินของรัฐที่เป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 เช่นเดียวกันกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ในกรณีนี้ สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องรับผิดชอบโดยไม่ต้องมีการพิสูจน์ ซึ่งเป็นความรับผิดแบบเด็ดขาด (Absolute Liability) ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 2 ของอนุสัญญานี้

(2) กรณีสถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีนตกลงบนพื้นผิวโลกบนดินแดนที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐหรือตกลงถูกเครื่องบินในระหว่างทำการบินของรัฐที่มีได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 แต่รัฐนั้นได้เข้าเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 นั้น ในกรณีนี้ สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อ 7 ของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 เป็นหลัก หรือ

(3) กรณีสถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีนตกลงบนพื้นผิวโลกบนดินแดนที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐหรือตกลงถูกเครื่องบินในระหว่างทำการบินของรัฐที่มีได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกของความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับอวกาศของสหประชาชาติเกือบทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 และ

⁴² โปรดดูอ้างอิงเชิงอรรถที่ 27

⁴³ Article III of Convention on International Liability for Damage Caused by Space Objects, 1972 “In the event of damage being caused elsewhere than on the surface of the Earth to a space object of one launching State or to persons or property on board such a space object by a space object of another launching State, the latter shall be liable only if the damage is due to its fault or the fault of persons for whom it is responsible.”

อนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 ในกรณีนี้ สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ โดยอาศัยหลักกฎหมายระหว่างประเทศเรื่องความรับผิดชอบของรัฐในทางระหว่างประเทศมาปรับใช้โดยอนุโลม เพื่อเรียกร้องให้สาธารณรัฐประชาชนจีนออกมารับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น

4. กรณีศึกษาหากประเทศไทยได้รับความเสียหายจากการตกของสถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีน

กรณีที่ประเทศไทยได้รับความเสียหายจากการตกใส่ของสถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีน บนดินแดนอาณาเขตที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐของประเทศไทยหรือตกลงถูกเครื่องบินสัญชาติไทยในระหว่างทำการบิน ประเทศไทยไม่สามารถที่จะนำเอาอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 โดยเฉพาะข้อบทเรื่องความรับผิดแบบเด็ดขาด (Absolute Liability) ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 2 ของอนุสัญญาฯ นี้มาปรับใช้กับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อให้สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องรับผิดชอบโดยไม่ต้องมีการพิสูจน์ใด ๆ ได้ ทั้งนี้ ก็ด้วยเหตุผลที่ประเทศไทยมิได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกในอนุสัญญานับนี้เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน จึงทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนไม่ผูกมัดตามพันธกรณีตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ว่าด้วยหลักสัญญาย่อมผูกพันหรือสนธิสัญญาย่อมได้รับการเคารพและปฏิบัติตาม (*Pacta sunt servanda*) แต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจะต้องปรับใช้ข้อบทกฎหมายระหว่างประเทศด้านอวกาศอื่นที่ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนต่างเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกในความตกลงระหว่างประเทศด้านอวกาศอื่นเช่นเดียวกันในปัจจุบัน เพราะประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนจำต้องถูกผูกมัดตามพันธกรณีตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ว่าด้วยหลักสัญญาย่อมผูกพันหรือสนธิสัญญาย่อมได้รับการเคารพและปฏิบัติตาม ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิกของความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับอวกาศของสหประชาชาติทั้งหมด 2 ฉบับ ประกอบด้วย (1) สนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 และ (2) ข้อตกลงว่าด้วยการช่วยเหลือนักบินอวกาศและการส่งกลับวัตถุอวกาศและนักบินอวกาศ ค.ศ. 1968 ดังนั้น ความตกลงระหว่างประเทศด้านอวกาศที่จะนำมาปรับใช้ได้กับกรณีประเทศไทยได้รับความเสียหายจากการตกใส่โดยสถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีน คือสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 และข้อตกลงว่าด้วยการช่วยเหลือนักบินอวกาศและการส่งกลับวัตถุอวกาศและนักบินอวกาศ ค.ศ. 1968 เพื่อเรียกร้องให้สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องมีพันธกรณีผูกพันรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศหากเกิดความเสียหายจากการตกใส่ของสถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีนบนดินแดนอาณาเขตที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐของประเทศไทยหรือตกลงถูกเครื่องบินสัญชาติไทยในระหว่างทำการบินอยู่ ดังนี้

4.1 ประเทศไทยสามารถใช้สิทธิตามสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967

การเรียกร้องให้สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องผูกพันรับผิดชอบในฐานะคู่ภาคีสมาชิกต่อความเสียหายอันเนื่องมาจากสถานีอวกาศเทียนกง-1 หรือเศษชิ้นส่วนของสถานีอวกาศเทียนกง-1 ตกใส่ โดยนำเอาข้อ 3 ข้อ 6 และข้อ 7 ของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 มาพิจารณาประกอบ ดังนี้

(1) สนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 ซึ่งระบุว่าอวกาศเป็นเขตแดนของมวลมนุษยชาติสามารถเข้าใช้ประโยชน์และทำการสำรวจได้โดยเสรี ทุกประเทศสามารถใช้ประโยชน์ได้เสมอภาคกัน ซึ่งไม่มีใครสามารถอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของได้ แต่ข้อ 6 ของสนธิสัญญาฯ นี้ยังได้กำหนดหลักความรับผิดชอบระหว่างประเทศ (International Responsibility) ของรัฐในการดำเนินกิจกรรมอวกาศของตน เนื่องจากความตระหนักถึงภัยอันตรายและความเสี่ยงภัยที่จะเกิดขึ้นต่อประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้และมวลมนุษยชาติจากการดำเนินกิจกรรมอวกาศที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมได้ ทั้งนี้ ก็เพื่อให้รัฐสมาชิกที่ได้ดำเนินกิจกรรมด้านอวกาศนั้นต้องมีความรับผิดชอบและต้องใช้ความระมัดระวังอย่างสูงยิ่งที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการใด ๆ ก็ตาม ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่น ต่อสังคม รวมทั้งต่อสิ่งแวดล้อมด้วย ดังนั้น ในกรณีนี้สาธารณรัฐประชาชนจีนจึงต้องมีความรับผิดชอบของรัฐสำหรับการดำเนินกิจกรรมอวกาศที่ได้ทำการส่งสถานีเทียนกง-1 ขึ้นไปปฏิบัติการในห้วงอวกาศ

(2) ข้อ 7 ของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 ได้กำหนดหลักความรับผิดชอบระหว่างประเทศ (International Liability) ของรัฐในความเสียหายจากการดำเนินกิจกรรมอวกาศ เมื่อวัตถุอวกาศของรัฐผู้ส่งและหรือรัฐที่เป็นเจ้าของได้สร้างความเสียหายต่อรัฐอื่น และแม้ว่าในข้อ 7 ของสนธิสัญญาฯ นี้ จะไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่าความรับผิดชอบของรัฐนั้นเป็นเป็นความรับผิดชอบแบบเด็ดขาด (Absolute liability)⁴⁴ หรือความรับผิดชอบแบบมีความผิด (Fault liability)⁴⁵ ตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 ก็ตาม แต่ Bin Cheng ได้มีความเห็นว่า หากความเสียหายเกิดจากการตกใส่ของวัตถุอวกาศบนพื้นผิวโลกบนดินแดนที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐหรือตกลงถูกเครื่องบินในระหว่างทำการบินอยู่นั้น ความรับผิดชอบตามข้อ 7 ของสนธิสัญญาอวกาศควรตั้งอยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบแบบเด็ดขาด⁴⁶ เนื่องจากกิจกรรมอวกาศเป็นกิจกรรมที่มีความเสี่ยงภัยและมีอันตรายสูงโดยสภาพ หากรอให้มีการพิสูจน์ความผิดก่อนแล้วก็จะไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายเพราะว่าการพิสูจน์ความผิดนั้นยากและ

⁴⁴ Article II of the Liability Convention 1972

⁴⁵ Article III of the Liability Convention 1972

⁴⁶ Bin Cheng, *Studies in International Space Law* (Great Britain: Clarendon Press, 1997), p. 326.

ใช้เวลานั้นมาก⁴⁷ อย่างไรก็ตาม ในความเห็นของข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับ Bin Cheng เพราะเชื่อว่าหากกำหนดไว้แต่แรกว่าอยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบแบบเด็ดขาดคงจะไม่มีกำหนดแยกให้ชัดเจนและแตกต่างกันระหว่างความรับผิดชอบแบบเด็ดขาดและความรับผิดชอบที่มีความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 ซึ่งผู้เขียนเชื่อว่าในทางปฏิบัติหากเกิดเหตุการณ์ที่มีการตกใส่ของสถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีนบนพื้นผิวโลกบนดินแดนที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐของประเทศไทยหรือตกลงถูกเครื่องบินสัญชาติไทยในระหว่างทำการบินอยู่จริง สาธารณรัฐประชาชนจีนจะปรับใช้ข้อบทกฎหมายตามข้อ 7 ของอนุสัญญาว่าด้วยอวกาศฯ ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่สาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศไทยผูกพันในฐานะคู่ภาคีตามหลักที่ว่าสัญญายอมผูกพันหรือสนธิสัญญายอมได้รับการเคารพและปฏิบัติตาม แต่สาธารณรัฐประชาชนจีนคงจะหลีกเลี่ยงที่จะตีความความรับผิดชอบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบแบบเด็ดขาดตามความเห็นของนักกฎหมายเพราะจะทำให้ตนเองเสียเปรียบดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นในกรณีการตกของดาวเทียม Cosmos 954 ของสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1978⁴⁸ โดยสาธารณรัฐประชาชนจีนน่าจะเลือกที่จะใช้ข้อบทกฎหมายระหว่างประเทศด้านอวกาศอื่นที่มีความยืดหยุ่นกว่าและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ประโยชน์ เช่น

⁴⁷ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, งานวิจัยร่างพระราชบัญญัติกำกับกิจการอวกาศ พ.ศ. ... ของประเทศไทย, เสนอต่อมคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.), (2560), หน้า 31.

⁴⁸ จากข้อเท็จจริง รัฐบาลแคนาดาได้แจ้งองค์การสหประชาชาติตามเอกสารหมายเลข A/AC.105/236 ลงวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1983 ตามพันธกรณีในความตกลงว่าด้วยการช่วยชีวิตและการส่งคืนวัตถุฯ และได้สอบถามรัฐบาลสหภาพโซเวียตถึงวัตถุที่ประกอบในดาวเทียม แต่สหภาพโซเวียตไม่ได้ให้คำตอบ แต่เสนอจะช่วยแคนาดาในการเก็บกู้ซากตามข้อ 5 วรรคสี่ แห่งความตกลงฯ ซึ่งแคนาดาปฏิเสธต่อมาแคนาดาได้ยื่นข้อเรียกร้องให้สหภาพโซเวียตชดเชยค่าเสียหายโดยเด็ดขาด ปรากฏว่าสหภาพโซเวียตได้ยกข้อต่อสู้ว่าดาวเทียม Cosmos 954 ได้ถูกทำลายหมดแล้วระหว่างกลับเข้าสู่โลก กรณีจึงเป็นเรื่องที่สหภาพโซเวียตไม่ต้องรับผิดชอบแต่อย่างใด

แคนาดาเรียกร้องให้สหภาพโซเวียตรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นตามความหมายของอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบฯ แต่สหภาพโซเวียตได้โต้แย้งว่าความเสียหายตามอนุสัญญาดังกล่าวไม่รวมถึงความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม

แคนาดาได้รับแจ้งจากสหภาพโซเวียตว่าไม่มีความประสงค์จะใช้ประโยชน์ในเศษซากชิ้นส่วน และแคนาดาสามารถจัดการได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งการแถลงนี้เป็นการตัดภาระค่าใช้จ่ายในการเก็บกู้ตามข้อ 5 แห่งความตกลงว่าด้วยการช่วยชีวิตและการส่งคืนวัตถุฯ แต่อย่างไรก็ตาม สหภาพโซเวียตได้ให้เหตุผลว่าตนได้ปฏิบัติตามหลักกฎหมายอวกาศระหว่างประเทศข้อ 5 วรรคสอง แห่งความตกลงว่าด้วยการช่วยชีวิตและการส่งคืนวัตถุฯ โดยแสดงความยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือในการกำจัดเศษซากชิ้นส่วนวัตถุอวกาศ แต่แคนาดาได้ปฏิเสธความช่วยเหลือดังกล่าว

โปรดดู ลิลล ก่อวุฒิกุลรังษี, “กิจกรรมทางอวกาศกับผลกระทบสิ่งแวดล้อม: ศึกษากรณีศึกษาชิ้นส่วนดาวเทียมคอสมอส 954 ตกที่แคนาดา,”: 25-27.

ความรับผิดชอบมีความผิด (Fault Liability) ที่ต้องมีการพิสูจน์ความรับผิดชอบซึ่งอาจต้องใช้เวลานานมากในการตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ ทางเทคนิคที่ซับซ้อน ซึ่งประเทศที่ได้รับความเสียหายจากวัตถุอวกาศจะเสียเปรียบ นอกจากนี้ สาธารณรัฐประชาชนจีนในฐานะรัฐผู้ส่งและหรือรัฐเจ้าของวัตถุที่ถูกส่งขึ้นไปในห้วงอวกาศก็อาจจะพยายามพิสูจน์ให้เห็นถึงความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือมีการกระทำหรือการละเว้นกระทำการใด ๆ โดยมีความตั้งใจที่จะทำให้เกิดความเสียหายขึ้นโดยประเทศไทย ที่ได้กล่าวอ้างความเสียหายนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อหาเหตุผลทางกฎหมายให้ตนหลุดพ้นจากความรับผิดและหรือเพื่อใช้เป็นข้อกล่าวอ้างที่จะทำให้ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นลดลงกว่าที่ควรจะเป็น และ

(3) เมื่อมีการตกใส่ของสถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีน บนพื้นผิวโลกบนดินแดนอาณาเขตที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐของประเทศไทยหรือตกลงถูกเครื่องบินสัญชาติไทยในระหว่างที่ทำการบินอยู่นั้น ถือได้ว่าได้เกิดข้อพิพาทในทางระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการอวกาศขึ้น แต่เมื่อพิจารณาในบรรดาความตกลงระหว่างประเทศทางด้านอวกาศทั้งหลายของสหประชาชาติ พบว่าไม่ได้มีการกำหนดแนวทางในการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศโดยสันติวิธีเอาไว้ ดังนั้น ประเทศไทยนอกจากจะนำเอาข้อ 6 และข้อ 7 ของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 มาปรับใช้กับกรณีปัญหาวัตถุอวกาศตกใส่ตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้แล้ว ก็ควรที่จะนำข้อ 3 ของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 ประกอบกับข้อ 33 (1) ของกฎบัตรสหประชาชาติ (The UN Charter)⁴⁹ มาปรับใช้โดยอนุโลม เพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ไขกรณีพิพาทใด ๆ ซึ่งหากดำเนินอยู่ต่อไป น่าจะเป็นอันตรายแก่การดำรงไว้ซึ่งสันติภาพ และความมั่นคงระหว่างประเทศ โดยข้อ 33 (1) ของกฎบัตรสหประชาชาติกำหนดกระบวนการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทโดยสันติวิธีในแต่ละระดับ เช่น การเจรจา การไต่สวน การไกล่เกลี่ย การประนีประนอมยอมความ การใช้อำนาจตุลาการ และหรือการดำเนินคดีในศาลโลก เป็นต้น เพื่อหาทางระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นจากการที่สถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีนตกลงบนดินแดนอาณาเขตที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐของประเทศไทยหรือตกลงถูกเครื่องบินสัญชาติไทยในระหว่างที่ทำการบินอยู่ แต่อย่างไรก็ดี แม้ว่าการดำเนินการตามวิธีการข้างต้นนี้จะป็นช่องทางที่ทำให้ประเทศไทยสามารถเรียกร้องให้

⁴⁹ ข้อ 33 (1) ของกฎบัตรสหประชาชาติ (UN Charter) บัญญัติว่า “ผู้เป็นฝ่ายในกรณีพิพาทใด ๆ ซึ่งหากดำเนินอยู่ต่อไป น่าจะเป็นอันตรายแก่การดำรงไว้ซึ่งสันติภาพ และความมั่นคงระหว่างประเทศ ก่อนอื่นจักต้องแสวงหาการแก้ไข โดยกำหนดกระบวนการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทโดยสันติวิธีในแต่ละระดับ เช่น การเจรจา (negotiation) การไต่สวน (enquiry) การไกล่เกลี่ย (mediation) การประนีประนอมยอมความ (conciliation) การใช้อำนาจตุลาการ (arbitration) การดำเนินคดีในศาลโลก (judicial settlement) อาศัยหน่วยงานระดับภูมิภาคในการทำความตกลงกัน (resort to regional agencies or arrangements) และวิธีอื่นใดตามแต่คู่ภาคีจะตกลงกันโดยสันติ (peaceful means of their own choice)”

สาธารณรัฐประชาชนจีนรับผิดชอบค่าเสียหายได้ แต่ก็จะมีกระบวนการซึ่งใช้เวลาในการเรียกร้องค่าเสียหายที่ยาวนานและมีค่าใช้จ่ายตามมา

4.2 สิทธิและหน้าที่ของประเทศไทยตามข้อตกลงว่าด้วยการช่วยเหลือนักบินอวกาศและการส่งกลับวัตถุอวกาศและนักบินอวกาศ ค.ศ. 1968

หากเกิดเหตุการณ์ที่มีการตกของสถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีนลงสู่พื้นผิวโลกจริง ประเทศไทยก็จะต้องถูกผูกมัดตามพันธกรณีตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ว่าด้วยหลักสัญญาออมผูกพันหรือสนธิสัญญาออมได้รับการเคารพและปฏิบัติตามเนื่องจากประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนต่างเข้าเป็นภาคีสมาชิกในข้อตกลงว่าด้วยการช่วยเหลือนักบินอวกาศและการส่งกลับวัตถุอวกาศและนักบินอวกาศ ค.ศ. 1968 โดยประเทศไทยมีหน้าที่ต้องดำเนินการตามข้อ 5 ของข้อตกลงฯ นี้ ที่กำหนดไว้โดยประเทศไทยในฐานะภาคีสมาชิกฝ่ายที่ได้รับข้อมูลหรือค้นพบว่าวัตถุอวกาศหรือชิ้นส่วนของวัตถุอวกาศนั้นได้เดินทางกลับมายังโลกอยู่ในดินแดนอาณาเขตที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจรัฐของตนหรือในทะเลหลวงหรือในที่อื่นใดที่ไม่อยู่ในเขตอำนาจรัฐของรัฐใด ๆ มีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งให้ผู้มีอำนาจในการส่งวัตถุอวกาศ ซึ่งในที่นี้คือสาธารณรัฐประชาชนจีน และเลขาธิการสหประชาชาติให้ทราบ⁵⁰ และสาธารณรัฐประชาชนจีนในฐานะรัฐผู้มีอำนาจในการส่งวัตถุอวกาศก็มีภาระหน้าที่ต้องจ่ายค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติตามข้อผูกพันเพื่อการกู้คืนและส่งกลับคืนวัตถุอวกาศหรือส่วนประกอบของวัตถุอวกาศนั้น⁵¹

ในกรณีที่ประเทศไทยมิได้ปฏิบัติตามพันธกรณีที่กำหนดไว้ในข้อตกลงนี้ เช่น ไม่ส่งวัตถุอวกาศกลับคืนไปยังรัฐผู้มีอำนาจในการส่งวัตถุอวกาศ เช่น หากมีการตกของสถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีนในประเทศไทย ดังนี้ ประเทศไทยก็จะต้องมีความรับผิดชอบระหว่างประเทศ (International Liability) ต่อรัฐผู้มีอำนาจในการส่งวัตถุอวกาศ ซึ่งในที่นี้ก็คือสาธารณรัฐประชาชนจีน ในฐานะที่ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงว่าด้วยการช่วยเหลือนักบินอวกาศและการส่งกลับวัตถุอวกาศและนักบินอวกาศ ค.ศ. 1968 นี้ โดยประเทศไทยจะต้องดำเนินการไม่ว่าจะ (ก) กระทำโดยการทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิม กรณีเมื่อเหตุการณ์แห่งกรณีเปิดช่องให้กระทำเช่นนั้นได้ (ข) การชดเชยค่าเสียหาย กรณีความเสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมนั้นไม่อาจกระทำได้เพราะเหตุการณ์แห่งกรณีไม่เปิดช่อง หรือ (ค) การทำให้พอใจ กรณีของความเสียหายซึ่งไม่สามารถคำนวณเป็นตัวเงิน

อย่างไรก็ตาม กรณีเกี่ยวกับการช่วยเหลือนักบินอวกาศและการส่งกลับวัตถุอวกาศนี้สำหรับประเทศไทยในอดีตยังไม่เคยได้มีแนวทางปฏิบัติหรือการดำเนินการใด ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัตถุอวกาศที่ตกลงบนดินแดนอาณาเขตของประเทศไทย ถึงแม้จะพบว่า

⁵⁰ Article 5 (1) of the Rescue Agreement 1968

⁵¹ Article 5 (1) of the Rescue Agreement 1968

ได้เคยมีเหตุการณ์ที่วัดอุทกาศของประเทศอื่นตกใส่ประเทศไทยก็ตาม⁵² แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีสมาชิกของข้อตกลงนี้ได้มีการดำเนินการอย่างไร ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ในการแจ้งตามพันธกรณีหรืออาจทำการแจ้งไปแล้วแต่สหประชาชาติไม่ได้บันทึกในฐานข้อมูลให้ถูกต้องก็เป็นได้⁵³ แต่ในปัจจุบันนี้ จากการประชุมของคณะทำงานติดตามสถานการณ์เทียนกง-1 ซึ่งแต่งตั้งโดยสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2561 นี้ ทางคณะทำงานนี้ที่ประกอบไปด้วยผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลได้ดำเนินการจัดทำแผนเผชิญเหตุภัยจากวัตถุอวกาศ (กรณีสถานีวิจัยเทียนกง-1) ขึ้นเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2561 โดยแผนนี้จะกำหนดเกี่ยวกับแนวคิดในการปฏิบัติ นิยามศัพท์ภัยจากวัตถุอวกาศ ขั้นตอนการปฏิบัติซึ่งรวมถึงการชดเชยเรียกร้องความเสียหาย เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้จัดทำคู่มือปฏิบัติสำหรับประชาชนในการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับอันตรายจากวัตถุอวกาศที่กลายเป็นขยะอวกาศและตกลงมาบนพื้นโลกด้วย

5. สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมด้านอวกาศกำหนดให้รัฐผู้ส่งและรัฐที่เป็นเจ้าของวัตถุอวกาศต้องรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศต่อความเสียหายอันเนื่องมาจากวัตถุอวกาศของตนตกใส่รัฐอื่น ๆ ซึ่งสามารถพิจารณาได้โดยคำนึงถึงพันธกรณีในการเข้าเป็นภาคีสมาชิกในความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับอวกาศของสหประชาชาติที่จะมีผลใช้บังคับระหว่างรัฐผู้ส่งและหรือรัฐที่เป็นเจ้าของวัตถุอวกาศที่ได้ทำการจดทะเบียนวัตถุอวกาศ กับรัฐอื่น ๆ ที่ได้รับความเสียหายจากวัตถุอวกาศนั้นจะเป็นไปตามกรณีของการที่ได้เข้าภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 และอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 หรือไม่ สำหรับประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่สถานีวิจัยเทียนกง-1 และชิ้นส่วนของตัวสถานีวิจัยอวกาศอาจจะตกใส่และก่อให้เกิดความเสียหายกับประเทศต่าง ๆ บนโลก ซึ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนมีพันธกรณีระหว่างประเทศกับรัฐอื่น ๆ ที่ได้รับความเสียหายจากวัตถุอวกาศนั้นก็มิลักษณะเช่นเดียวกันกับที่ได้กล่าวมา คือการพิจารณาได้โดยคำนึงถึงการเข้าเป็นภาคีสมาชิกในความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับอวกาศของสหประชาชาตินั้นเอง

⁵² ประเสริฐ ป้อมป้องศึก, วัตถุอวกาศมาเยือนเขาพระวิหาร, หน้า 1-6.

⁵³ แม้ว่าจะปรากฏว่าทางราชการไทยได้ประสานงานส่งชิ้นส่วนวัตถุอวกาศกลับไปยังสหรัฐอเมริกาเรียบร้อยแล้วก็ตาม แต่เมื่อตรวจสอบฐานข้อมูลที่เผยแพร่ทั่วไปของสหประชาชาติกับไม่ปรากฏว่าประเทศไทยได้แจ้งรายงานการพบวัตถุดังกล่าวในดินแดนของประเทศไทยต่อเลขาธิการสหประชาชาติแต่อย่างไรโปรดดู ประเสริฐ ป้อมป้องศึก, วัตถุอวกาศมาเยือนเขาพระวิหาร, หน้า 5.

ส่วนกรณีศึกษา หากประเทศไทยได้รับความเสียหายจากการตกใส่ของสถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีนบนดินแดนอาณาเขตที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐของประเทศไทยหรือตกลงถูกเครื่องบินสัญชาติไทยในระหว่างทำการบินอยู่นั้น จากการศึกษาวิจัยพบว่าประเทศไทยไม่สามารถที่จะนำเอาข้อบทกฎหมายในอนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 โดยเฉพาะข้อบทกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบเด็ดขาด (Absolute Liability) ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 2 ของอนุสัญญาฯ นี้มาปรับใช้กับสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ ก็ด้วยเหตุผลที่ประเทศไทยมิได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกในอนุสัญญานี้ แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าภาคีสมาชิกของความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับอวกาศของสหประชาชาติ 2 ฉบับ คือ (1) สนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 และ (2) ข้อตกลงว่าด้วยการช่วยเหลือนักบินอวกาศและการส่งกลับวัตถุอวกาศและนักบินอวกาศ ค.ศ. 1968 ดังนั้น ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนต้องถูกผูกมัดตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ว่าด้วยสนธิสัญญาย่อมได้รับการเคารพและปฏิบัติตาม โดยนำสนธิสัญญาอวกาศและข้อตกลงว่าด้วยการช่วยเหลือนักบินอวกาศและการส่งกลับวัตถุอวกาศและนักบินอวกาศมาปรับใช้ เพราะทั้งสองประเทศต่างเป็นภาคีสมาชิกในความตกลงระหว่างประเทศด้านอวกาศทั้ง 2 ฉบับนี้เช่นเดียวกันในปัจจุบัน ประกอบกับกฎบัตรสหประชาชาติ เพื่อเรียกร้องให้สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศหากเกิดความเสียหายจากเหตุการณ์ที่สถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีนตกใส่ และประเทศไทยก็มีหน้าที่ตามข้อตกลงว่าด้วยการช่วยเหลือนักบินอวกาศและการส่งกลับวัตถุอวกาศและนักบินอวกาศ ค.ศ. 1968 หากประเทศไทยพบหรือทราบว่ามีวัตถุอวกาศหรือชิ้นส่วนของสถานีอวกาศเทียนกง-1 นั้น ได้ตกลงมายังโลกอยู่ในดินแดนอาณาเขตที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจรัฐของตนหรือในทะเลหลวงหรือในที่อื่นใดที่ไม่อยู่ในเขตอำนาจรัฐของรัฐใด ๆ มีหน้าที่จะต้องแจ้งให้สาธารณรัฐประชาชนจีน และเลขาธิการสหประชาชาติทราบ และประเทศไทยมีสิทธิเรียกร้องค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติตามข้อผูกพันเพื่อการกู้คืนและส่งกลับคืนสถานีอวกาศเทียนกง-1 หรือส่วนประกอบของสถานีอวกาศเทียนกง-1 นั้น จากสาธารณรัฐประชาชนจีนได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 เพื่อป้องกันมิให้รัฐผู้ส่งและหรือรัฐเจ้าของวัตถุที่ได้ถูกส่งขึ้นไปในห้วงอวกาศกล่าวอ้างว่าประเทศไทยตั้งใจที่จะทำให้ตนเองเกิดความเสียหายขึ้น โดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือมีการกระทำหรือการละเว้นกระทำการใด ๆ เพื่อยกขึ้นเป็นข้อโต้แย้งให้ตนเองหลุดพ้นจากความรับผิดชอบจากความเสียหายที่วัตถุอวกาศ (เช่น สถานีอวกาศเทียนกง-1 ของสาธารณรัฐประชาชนจีน) ตกลงในประเทศไทย ดังนั้น ประเทศไทยควรที่จะดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับกรณีนี้ เช่น

- ควรแจ้งให้ประชาชนทั่วไปทราบว่าทำให้ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐทำอะไรเมื่อเกิดสถานการณ์ที่วัตถุอวกาศตกใส่

- ควรจัดตั้งหน่วยงานปฏิบัติที่มีหน้าที่ในการแจ้งเตือน ช่วยเหลือและดำเนินการตรวจสอบวัตถุอวกาศที่ตกลงในดินแดนอาณาเขตของประเทศไทย

- ควรจัดตั้งหน่วยงานประสานงานกลางของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลและเรียกร้องสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ทางกฎหมายในนามประเทศไทยและประชาชนชาวไทยกรณีเมื่อเกิดสถานการณ์ที่วัตถุอวกาศตกในดินแดนอาณาเขตของประเทศไทย รวมทั้งปฏิบัติหน้าที่ในการแจ้งตามพันธกรณีต่อเลขาธิการสหประชาชาติเมื่อเกิดสถานการณ์ที่วัตถุอวกาศตกในดินแดนอาณาเขตของประเทศไทย

5.2.2. ประเทศไทยควรที่จะพิจารณาดำเนินการภาคยานุวัติเข้าเป็นภาคีสมาชิกของ อนุสัญญาว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศต่อความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอวกาศ ค.ศ. 1972 เนื่องจากกิจกรรมอวกาศเหล่านี้มีความเสี่ยงภัยค่อนข้างสูงที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อมวลมนุษยชาติได้เป็นวงกว้าง ซึ่งการที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศและประชาชนมากกว่า เพราะจะช่วยคุ้มครองผลประโยชน์ของประเทศไทยและคนชาติไทยจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากวัตถุอวกาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเราสามารถที่จะใช้ประโยชน์จากหลักความรับผิดชอบเด็ดขาด (Absolute Liability) ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 2 ของอนุสัญญา นี้มาปรับใช้ได้ทันที รวมทั้งเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนของตนและภาคเอกชนที่สนใจจะเข้ามาดำเนินกิจการทางด้านอวกาศในประเทศไทยที่จะคำนึงถึงระบบการประกันภัยล่วงหน้าในการดำเนินกิจการอวกาศ ที่ผู้เสียหายจากการดำเนินกิจกรรมอวกาศสามารถรู้อย่างแน่ชัดว่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบและจะสามารถฟ้องใครเป็นจำเลยให้ต้องรับผิดชอบได้บ้างและเป็นความรับผิดชอบในรูปแบบใด

บรรณานุกรม

- ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช (2560). งานวิจัยร่างพระราชบัญญัติกำกับกิจการอวกาศ พ.ศ. ... ของประเทศไทย, เสนอต่คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และ กิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)
- ประเสริฐ ป้อมป้องศึก, ดาวเทียมไทยมิได้มีสัญชาติไทย-ใครจะเชื่อ? Who Is Going to Believe That Thai Satellites Are Not of Thai Nationality?, วารสาร กทช., 2552
- ประเสริฐ ป้อมป้องศึก, วัตถุอวกาศมาเยือนเขาพระวิหาร, นิติราษฎร์, 31 ธันวาคม 2554
- ลลิต ก่อวุฒิกุลรังษี, กิจกรรมทางอวกาศกับผลกระทบสิ่งแวดล้อม: ศึกษากรณีคดี ขึ้นส่วนดาวเทียมคอสมอส 954 ตกที่แคนาดา, วารสารวิชาการศาลปกครอง ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2553
- Bin Cheng, Studies in International Space Law, Great Britain: Clarendon Press, 1997
- Convention on International Liability for Damage Caused by Space Objects, 1972
- Convention on Registration of Objects Launched into Outer Space 1975
- DISINTEGRATION OF COSMOS 954 OVER CANADIAN TERRITORY IN 1978, PROTOCOL BETWEEN THE GOVERNMENT OF CANADA AND THE GOVERNMENT OF THE UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS, DONE ON APRIL 2, 1981
- Julian Hermida, Legal Basis for A National Space Legislation, Kluwer Academic Publishers, Netherlands, 2004
- Leland F. Belew (Editor), Skylab, Our First Space Station, Prepared by: George C. Marshall Space Flight Center Scientific and Technical Information Office National Aeronautics and Space Administration Washington, D.C. 1977
- Nandasiri Jasentuliyana, International Space Law and the United Nations, Kluwer Law International, Netherlands, 1999
- The Outer Space Treaty 1967
- The Agreement on the Rescue of Astronauts, the Return of Astronauts and the Return of Objects Launched into Outer Space 1968
- The UN Charter

- UNITED NATIONS OFFICE FOR OUTER SPACE AFFAIRS, INTERNATIONAL SPACE LAW: UNITED NATIONS INSTRUMENTS 2017

- United Nations GA. AC105_759
- United Nations GA. A/AC.105/1150E
- United Nations GA. A/AC.105/1139
- <http://www.unoosa.org>
- <https://history.nasa.gov/SP-4225/multimedia/deorbit.htm>